

Петренко Л.М.,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу теорії і практики педагогічної освіти
ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України
<https://orcid.org/0000-0002-7604-7273>

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ІНСТРУМЕНТИ ДІАГНОСТУВАННЯ

Цифрові технології дедалі проникають у всі галузі економіки і сфери життя. В Україні цифровізація демонструє стійку тенденцію до прискорення під час війни, що актуалізує розвиток цифрової компетентності у громадян. Освіта є одним із базових елементів цифрових інновацій та цифрової економіки загалом, а вища освіта покликана постійно збільшувати підготовку фахівців, які володіють новими технологіями, потрібними для досягнення конкурентної переваги в цифровому світі. Відповідно відбувається проникнення цифрових технологій в екосистему освіти, що вносить зміни до всіх компонентів професійної діяльності педагога. При цьому трансформується його інформаційна і технологічна культури, розвиваються соціальні навички. Отже, розвиток цифрової компетентності майбутніх викладачів закладів вищої педагогічної освіти є важливим завданням, про що йдеться у схваленій Кабінетом Міністрів України Стратегії розвитку вищої освіти на 2022-2032 роки (Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти на 2022-2032 рр., 2022). У цьому документі цифровізація визначена одним із пріоритетних напрямів прискорення розвитку ефективних цифрових освітніх екосистем. Для їх розвитку передбачається подальше створення розвинутої інфраструктури, зв'язку і цифрового обладнання, ефективного планування та використання цифрового потенціалу. Останній включає «сучасні організаційні можливості, підготовлених наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників, які володіють цифровими компетентностями» та здатні використовувати високоякісне освітнє наповнення, інструменти і безпечні платформи, що «відповідають стандартам приватності та етики та є зручними для користувачів», допоміжні технології для осіб з інвалідністю; спроможні розвивати цифрові компетентності для цифрової трансформації (Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти на 2022-2032 рр., 2022).

На вирішення проблеми розроблення безпечних цифрових просторів та послуг, створення рівних умов на цифрових ринках з великими платформами та зміцнення цифрового суверенітету Європи спрямований Європейський цифровий порядок денний на десятиліття 2020-2030 років (Digital Agenda for Europe) і Європейська рамка цифрових компетенцій для громадян (Vuorikari R., Punie Y., Carretero S. & Van den Brande L., 2016), як інструмент розвитку цифрової культури. Її

призначення – визначення рівня обізнаності у цифрових технологіях громадян у процесі здобуття професійної освіти, а також при працевлаштуванні.

Предметом нашого дослідження є інструменти діагностування цифрової компетентності викладачів закладів вищої педагогічної освіти. Їх виявлення здійснено на основі вивчення нормативно-правових документів та наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених.

У базі даних Національного репозиторію академічних текстів нами виявлено 623 дисертації на здобуття наукового звання кандидата наук / доктора філософії (PhD) та доктора наук і 181 звіт з науково-дослідної роботи за останні десять років, у яких вживані ключові слова «цифровізація» та фрази «вища освіта», «цифровізація вищої освіти» (НРАТ/NRAT, 2023). А в електронній бібліотеці НАПН України (Електронна бібліотека НАПН України, 2023) розміщено біля 2000 публікацій (монографії, посібники, методичні рекомендації, статті, матеріали конференцій тощо)

Питання розроблення змісту і структури цифрової компетентності й цифрової культури педагогічних працівників висвітлені в наукових працях, зокрема: О. Базелюка (2018), Н. Морзе (2019) та ін. За результатами вивчення цих сучасних соціально-культурних феноменів автори акцентують увагу на необхідності постійного вдосконалення здатності орієнтуватися у великих обсягах інформації, що сьогодні є вимогою до фахівців у будь-якій сфері, зокрема до викладачів закладів вищої педагогічної освіти. Проблемі цифровізації освіти, розвитку цифрових компетентностей у суб'єктів освітнього процесу присвячено комплекс досліджень учених Інституту цифрових технологій НАПН України за період з 2018 по 2020 рр., узагальнені результати яких висвітлив В. Биков у науковій доповіді. Учений звернув увагу на комплексному характері сформованих цифрових компетентностях учасників освітнього процесу (Биков, 2021).

Безпосередньо діагностування рівнів сформованості цифрової компетентності магістрів розкрито у науковій праці О. Буйницької, яка обґрунтувала модель тесту самодіагностики рівня сформованості цифрової компетентності магістра (Буйницька, 2018). Для цього дослідницею використано концептуально-еталонна модель DigComp 2.1.: The Digital Competence Framework for Citizens та рекомендації у сфері цифрових компетентностей від європейських та міжнародних інституцій. Українські вчені Л. Султанова і М. Прокоф'єва також використовують Рамку цифрової компетентності для громадян України (Опис рамки цифрової компетентності для громадян України, 2021) для вимірювання рівня сформованості медіаграмотності у сфері цифрової безпеки здобувачів вищої освіти та викладачів закладів вищої освіти (Султанова & Прокоф'єва, 2022). Отже, практикою діагностування рівнів розвитку цифрової компетентності доведено доцільність застосування Рамки

цифрової компетентності для громадян України, зокрема тесту для вчителів.

В європейських країнах існують різні концепції розвитку професійної цифрової компетентності педагога і, відповідно, різні підходи до визначення рівня їх сформованості. Так, учені А. Каттанео (A. Cattaneo), Г. Антоніеттіта (Ch. Antoniettità) та М. Раузео (M. Rauseo) поняття «цифрова компетентність» відносять до складних понять, яке поступово замінило термін «цифрова грамотність», і розвинулось як «історично пов'язана стратифікована трансверсальна та багатовимірна концепція» (Cattaneo, Antonietti, & Rauseo, 2022), згідно з якою у цифровій компетентності, з точки зору різних дослідників, може відображатися взаємодія різної кількості компонентів, зокрема, технологічного, етичного та когнітивного або ін. При цьому вони звертають увагу на інструментарій оцінювання рівнів сформованості цифрової компетентності і наголошують на одному з найпопулярніших в оновленій версії DigComp 2.1., хоча існують інші моделі та спеціальні політики в різних європейських країнах. Однак, на їхню думку, при виборі інструментів діагностики цифрової компетентності слід виходити з організаційних можливостей професійного розвитку викладачів, ефективності інтеграції цифрової технології у свою практику викладання. У такому разі цифрова компетентність є додатковим компонентом їхньої фахової компетентності.

Підсумовуючи зазначимо, для діагностування рівня сформованості професійно-цифрової компетентності майбутніх викладачів закладів вищої педагогічної освіти вітчизняні і зарубіжні вчені використовують оновлену версію DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens. Використання даного інструментарію уможлиблює вимірювання дійсної і надійної факторної структури цифрової компетентності з оцінюванням і моніторингом розвитку кожного окремого компоненту. Крім цього Шкала цифрових компетенцій DigComp 2.1 визнана ефективним інструментом для самооцінки сильних і слабких сторін викладачів, що дає їм можливість вибудувувати індивідуальну траєкторію розвитку, й таким чином запровадити персоналізацію освітнього процесу шляхом включення студентів до активної взаємодії і співпраці у здобутті професійної освіти.

Список використаних джерел:

- Биков, В.Ю. (2021). Формування компетентностей учасників освітнього процесу на основі хмаро орієнтованих інформаційно-освітніх систем: Наукова доповідь на засіданні Президії НАПН України 18 березня 2021 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 3(1), 1–6. URL: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-2-3>.
- Buinytska, O. (2018). Self-diagnostic test as one of the tools for determining the level of digital competence of masters. *Open educational e-environment of modern university*, (5), 29–40. <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2018.5.2940>.

- Електронна бібліотека НАПН України (2023). URL: [Вас вітає Електронна бібліотека НАПН України – Електронна бібліотека НАПН України \(iitta.gov.ua\)](#)
- HPAT/NRAT (2023). URL: National Repository of Academic Texts, Ukraine ([ukrintei.ua](#))
- Опис рамки цифрової компетентності для громадян України (2021). URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/3/mintsifr-a-oprilyudnyue-ramku-tsifrovoi-kompetentnosti-dlya-gromadyan/%D0%9E%D0%A0%20%D0%A6%D0%9A.pdf
- Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти на 2022-2032 рр. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. №286-р. URL: [Про схвалення Стратегії розвит... | від 23.02.2022 № 286-р \(rada.gov.ua\)](#)
- Султанова, Л.Ю., & Прокоф'єва, М. (2022). Цифрова безпека в галузі вищої освіти: аналітичні матеріали. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 38 с.
- Cattaneo, A. A., Antonietti, C., & Rauseo, M. (2022). How digitalised are vocational teachers? Assessing digital competence in vocational education and looking at its underlying factors. *Computers & Education*, 176, 104358. URL: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2021.104358>
- Vuorikari, R., Punie, Y., Carretero, S., Van den Brande L. DigComp 2.0: The Digital Competence Framework for Citizens. Update Phase 1: the Conceptual Reference Model. EU Science Hub. The European Commission's science and knowledge service (2016). URL: <https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eur-scientific-and-technical-research-reports/digcomp-20-digital-competence-framework-citizens-update-phase-1-conceptual-reference-mode>

Білоус О.І.,

аспірант ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України

РОЗВИТОК «М'ЯКИХ» НАВИЧОК ЯК УМОВА ВІДПОВІДНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ СВІТОВИМ ТЕНДЕНЦІЯМ

Сучасне суспільство знань з необмеженим доступом до інформаційних ресурсів передбачає включення людини в дуже складну систему суспільних взаємовідносин, створює необхідність ухвалення нестандартних і швидких рішень, сприймати динамічність світу як суттєву складову власного способу життя. У ХХІ ст. у світі відбувається переосмислення класичних освітніх цілей та цінностей. Реформування та модернізація освіти здійснюється з урахуванням глобальних змін, економічних можливостей та культурних традицій кожної країни.

Результати аналізу базових умінь, що виступають складовою ключових компетентностей, та економічних успіхів країн Європейського